

انتخابات در اروپا^(۱) و ایران

بقلم آقای دکتر مصدق

نماینده محترم مجلس

بعد از عنوان . - در جواب مرقومه محترمه تصدیق افزاست که بواسطه گرفتاری ممکن نشد در قانون انتخابات مطالعات جدیدی نماید و گمان میکنم که محتاج هم نیست زیرا بنده نظریات خود را در کنفرانسی که در دهم حوت ۱۳۰۳ ایراد نموده بعرض عامه رسانیده و يك نسخه از آن را تقدیم و خاطر عالی را مستحضر مینماید که اصلاحاتی که بعد از تاریخ مزبور در اواخر دوره پنجم تقنینیه در قانون انتخابات شده اساسی نیست و وضع حاضر را هیچوقت تغییر نخواهد داد بنظر بنده بایکی دو ماده می توان در قانون مزبور اصلاحات اساسی نمود از قبیل تجزیه حوزه انتخابیه بلوکات از نقاطی که ممکن باشد و تعیین شرط سواد برای انتخاب کنندگان احتمال می دهیم آنها تیکه طالب این قانونند بگویند شرط مزبور عده زیاد بی سواد را از حق رای محروم خواهد کرد در اینصورت همانطور که در تمام ممالک متمدنه سالها انتخابات دو درجه معمول بوده ما هم باید انتخابات خود را دو درجه نمایم تا بعد از توسعه معارف زمینه انتخابات مستقیم فراهم گردد این است عقیده بنده در اصلاحات قانون مزبور ولی یقین دارم که اکثریت مجلس شورای ملی با این نظریات موافق نیست

دکتر محمد مصدق

گینرو Guizot میگوید: مبنای اصلی هر انتخاب این است که منتخبین بنمایند آنچه را که میخواهند و بدانند آنچه را که مینمایند

La loi fondamentale de toute élection c'est que les électeurs fassent ce qu'ils veulent et sachent ce qu'ils font.

من تصور میکنم که اگر رئیس الوزراء فرانسه گفته بود مبنای اصلی هر انتخاب این است که منتخبین بدانند آنچه را که مینمایند و بنمایند آنچه را که میخواهند بهتر بود زیرا توانستن فرع دانستن است و بطور کلی طرز انتخابات و شرایطی که برای انتخاب کنندگان تعیین میشود از

(۱) مدارک ما نسبت بقوانین اروپا بعضی مربوط ببعد از جنگ است و بقیه مربوط بقبل از جنگ که از زمان آنها تاکنون شاید بعضی از قوانین مزبوره تغییر نموده باشند

نظر دانائی است و نه توانائی و بمرور که دانائی برجهل غلبه نموده طرز انتخابات و شرایط انتخاب کنندگان هم تغییر و تخفیف یافته است

در طرز انتخابات

طرز انتخابات در ممالک متمدنه مستقیم و بطور کلی عمومی است و باید دانست که در ابتداء انتخابات دو درجه و حتی در فرانسه موقعی در زمان ناپولئون اول بعد از کودتای ۱۸ بروم ۱۷۹۹ سه درجه بوده است باین طریق که ساکنین هر بلوک از بین ۶۰۰ نفر مالیات بده های مهم بلوک يك عده را انتخاب می نمودند و عده مزبوره بنوبت خود در انجمن ایالتی مجتمع شده عده ای را نامزد و کالت می نمودند و بمسد قونسول اول یعنی ناپولئون از بین اشخاص مزبوره کسانی را که لایق و کالت میدانست انتخاب می نمود و بعد هم که بمقام امپراطوری رسید اعلان نمود نماینده ملت خود اوست و حکومت ملی بحکومت شخصی تبدیل یافت

بطور خلاصه در فرانسه از ۱۷۸۹ تا ۱۸۴۸ انتخابات مستقیم نبوده و بر حسب مقتضیات وقت در طرز انتخابات و شرایط انتخاب کنندگان تغییرات کلی حاصل شده و از سال ۱۸۴۸ انتخابات مستقیم شده است . در انگلستان اولین دخالت ملت در امور مملکتی عهد سلطنت (ژان) بوده است (۱۲۱۵) میلادی و بادخالت طولانی ملت در امور مملکت هنوز انتخابات عمومی نیست زیرا انتخاب کنندگان باید در سال ده لیره مال الاجاره خانه بدهند و یا اینکه معادل این مبلغ از بابت اجاره خانه عایدی داشته باشند . شرط عام (Franchise générale) و چنانچه این شرط در کسی فاقد ولی شخص مزبور واجد شرایط ثلاثه ذیل باشد باز حق دارد و شرایط مزبوره از ایقرار است :

(۱) در حوزه انتخابیه مالک باشد Franchise des comtés

(۲) انتخاب کننده از خانواده باشد که از قدیم حق رای داشته

است . Franchise des bourgs

(۳) از معلمین مدارس عالیه اکسفورد و کامبریج و ادین بورك

و یا از مدارس مزبوره صاحب دیپلم باشد Franchise des universités

که شرایط مزبوره را شرایط خاصه نامند Franchise spéciale بنا براین

چون در انگلستان انتخابات در یکروز نیست ممکن است بگنجد بواسطه اینکه واجد شرط خاص یا واجد شرط عام و خاص هر دو باشد چند رای بدهد

و چون کمتر کسی است که سالی ده لیره یا اجاره ندهد و یا نگیرد تقریباً انتخابات عمومی است .

در ایران - در نظام نامه انتخابات مجلس شورای ملی مورخه ۱۴ جمادی الثانیه ۱۳۲۴ انتخابات يك درجه ولی عمومی نبوده باین طریق که بر حسب ماده اول نظامنامه مزبوره انتخاب کنندگان در ایالات و ولایات مرکب از طبقات ذیل بوده اند :

شاهزادگان و قاجاریه - علما و طلاب - اعیان و اشراف - تجار ملاکین و فلاجین - اصناف

نظامنامه مزبوره ملاک و فلاح اشخاصی را میداند که مالک ملکی دو هزار تومان ارزش داشته باشد باشند و تجار را کسانی که حجره و تجارت معینی دارند و اصناف را کسانی که از اهل صنف و کار معین صنفی داشته و دارای دکانی باشند که کرایه آن مطابق کرایه های حد وسط محلی باشد .

نظام نامه انتخابات ۱۲ جمادی الثانیه ۱۳۲۸ انتخابات را که سابق مستقیم بوده بدو درجه قائل شده و عمومی هم نبوده است زیرا بر حسب فقرة چهارم از ماده چهارم انتخاب کنندگی کسی است : « که لااقل دارای دوست و پنجاه تومان علاقه ملکی یا ده تومان مالیات بده باشد یا پنجاه تومان عایدی سالیانه داشته باشد و یا تحصیل کرده باشد »

و بر حسب ماده ۱۵ که می گوید : « انتخاب در کلیه ممالک ایران بطرز دو درجه خواهد بود و مراد از انتخاب دو درجه آن است که ابتدا در محله های يك شهر یا در شهر های يك حوزه انتخابیه عدد معینی را انتخاب می نمایند که منتخب نامیده میشوند و بعد این انتخاب شدگان درجه اول در مرکز حوزه انتخابیه جمع شده از میان خود عده مطلوبه را ثانیاً انتخاب میکنند و این انتخاب شدگان درجه ثانی نمایند خوانده میشوند » مستقیم نبوده است و بر حسب ماده ۲۱ منتخبین درجه

اول باید سه مقابل عدّه و کلا هر حوزه انتخابیه را با اکثریت نسبی انتخاب کنند و بموجب ماده ۲۳ باید منتخبین درجه اول در مرکز حوزه انتخابیه حاضر شده مجتمعاً از بین خود نمایندگان حوزه انتخابیه را با اکثریت تام انتخاب نمایند

قانون انتخابات مورخ ۲۸ شوال ۱۳۲۹ که وکلای دوره سیم و چهارم و پنجم تقنینیه بموجب قانون مزبور انتخاب شده اند عمومی و مستقیم است

عمومی بجهت اینکه تمول شرط انتخاب نمودن نیست و مستقیم است برای اینکه نمایندگان مجلس مستقیماً بواسطه عموم ملت انتخاب می شوند

در شرایط انتخاب کنندگان

شرایط انتخاب کنندگان در ممالک متمدنه اساساً از نظر دانائی است زیرا دانائی موجبات توانائی را فراهم نموده و بواسطه مخفی بودن رای انتخاب کنندگان مطلقاً آزاد یعنی قادر و توانا هستند که هر کس را که میخواهند انتخاب نمایند و محرومیت نظامیان تحت سلاح از حق رای برای عدم آزادی نیست بلکه برای حفظ نظامات است چه ممکن است برای انجام يك وظیفه از انجام وظیفه مهم تر باز مانند . و شرایط مزبوره در ممالک اروپا مختلف است بعضی از آن در همه جا یکی است و برخی نسبت بمقتضیات در گروهی معمول و در بعضی معمول نمی باشد

اول شرط سن - در اروپا برای هر کار سن مخصوصی شرط است ممکن است در يك مملکت بسن هیجده سالگی ازدواج و یادرسن بیست و یک سالگی معامله کرد ولی برای انتخابات قانونگذار سن بهشتی را معین نماید مثلاً در آلمان که در سن بیست و پنج سالگی حق انتخاب دارند و باید دانست که در انتخابات هیچ گاه سن انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان یکی نیست و مختلف است معذالک اکثریت دول اروپا سن بیست یک سالگی را برای ازدواج و معاملات و انتخابات تعیین نموده اند از قبیل بلژیک - ایتالی

فرانسه - انگلیس . در ایران سن انتخاب کنندگان باید ۲۰ سال باشد

دوم شرط تبعیت - در انتخابات مجلس که مبنای حکومت ملی

است کسی نمی‌تواند دخالت کند مگر اینکه جزء ملت باشد بنا بر این اتباع خارجه از این حق محرومند

سیم شرط سواد در ایتالی اشخاص بالغ و رشید چنانچه سن ۳۰ نرسیده‌اند حق‌زای ندارند مگر اینکه با سواد باشند و همچنین است در پرتغال که اگر کسی ۵۵۵ فرانک مالیات بده نیست حق رای ندارد مگر اینکه با سواد و رئیس خانواده باشد که نسبت به این اشخاص داشتن تمول شرط نیست

آنچه مذکور شد از شرایط ثبوتیه انتخاب کنندگان است ولی البته ممکن است وجود بعضی چیزها باعث محرومیت از انتخاب باشد

(شرایط سلبیه) بطور کلی شرایط مزبوره در اغلب از ممالک از اینقرار است :

نظامیان تحت اسلحه - و اشخاصی که در محاکمه جزائی محکوم و محکومیت باعث محرومیت آنها از حق رای باشد (حقوق سیاسی) در پاره از ممالک هم از قبیل نروژ و رومانی نوکر از حق رای محروم است و محرومیت از رای گاه دایم و گاه موقتی است مثلاً در مملکت فرانسه کسانی که ورقه رای را بدزدند و یا عوض اسمی که رای دهنده نوشته است در موقع استخراج آراء اسم دیگری را بخوانند و یا اینکه اسم دیگری را غیر از آنچه که صاحب‌رای گفته است بنویسند و یا اینکه رای مکرر بدهند دائماً از حق انتخاب نمودن محرومند

و محرومیت موقتی آن است که مجازات مقصر تا درجه نباشد که او را دائماً از حق انتخاب محروم کند و یا اینکه بعضی از چیزها که سالب حق بوده است فاقد کردند مثلاً نظامی که از تخت سلاح در آید و مجنون که عاقل بشود و نوکری که بحرغه و یا شغل دیگری از قبیل عملگی و غیره مشغول گردد

بعضی از شرایط هم سابقاً در ممالک اروپا بوده که امروز بطور کلی می‌توان گفت منسوخ گردیده‌اند

و شرایط مزبوره یا برای این بوده است که با اشخاصی حق رای بدهد مثل شرط تمول و مالیات‌دادن و یا با اشخاصی که حق رای داشته‌اند